

ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО



ІКЖЦ



УАППО

Українська асоціація представниць
правоохоронних органів

РЕАЛІЗАЦІЯ ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

V Міжнародна науково-практична конференція
(16 травня 2024 року)



УДК 305:355.08]08(043.2)

P-31

Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони: стан, проблеми, перспективи : тези V Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 травня 2024 року). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2024. 458 с.

Видання містить тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції “Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони: стан, проблеми, перспективи”, яка відбулась в онлайн-режимі 16 травня 2024 року у м. Хмельницький на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

УДК 305:355.08]08(043.2)
© Видавництво НАДПСУ, 2024

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗАХИСНИЦЬ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ З РАШИСТСЬКОГО ПОЛОНУ

Віктор СІТКАР

Степан СІТКАР

У Збройних Силах України на січень 2024 року загальна кількість жінок склала понад 62 тисячі. Із них військово-службовиць – 45 тисяч 587; 13 тисяч 487 мають статус учасника бойових дій; понад 4 тисячі перебувають зараз на лінії фронту, повідомляє Military Media Center у Телеграмі [1].

Сьогодні, як зазначає перша леді Олена Зеленська, “наші жінки – захисниці. Уже не метафорично, а фізично. Українська берегиня, цей архаїчний образ, він дуже змінився. Вона вже не сидить коло домашнього вогнища, бо його зруйнували нападники. Але на місці втраченого вона будує новий дім. І сама фізично боронить його від знищення” [3].

Після початку повномасштабного вторгнення кількість жінок в Збройних Силах України зросла на 40 %. Це дані кадрового центру ЗСУ станом на жовтень минулого року. У відомстві називають цей показник найбільшим у новітній світовій історії за кількістю жінок на полі бою. Дещо скориговану інформацію щодо кількості жінок (станом на березень 2024 року), які служать в ЗСУ, виявлено у даних Генерального штабу України, де вказують, що ця кількість становить понад 47 тисяч жінок. З них понад 4 тисячі – безпосередньо на передовій.

Станом на сьогодні урядовці підкреслюють, що в українській армії скасовані будь-які обмеження щодо призначення та проходження жінками-військовослужбовцями служби на всіх посадах (зокрема бойових) за всіма групами військово-облікових спеціальностей. Це забезпечує закон, ухвалений у 2018 році [1].

Нижче проаналізуємо, чи працює це насправді та якою є тенденція щодо гендерної рівності в українській армії? Чи чути голос жінок в інформаційному просторі про проблеми війни? Як захисниці почуваються, коли потрапляють у полон до ворога та після повернення з нього?

Отже, щонайменше 4 000 українських жінок мають у Збройних Силах бойові посади. Однак їхня кількість могла би бути більшою. Не поодинокі випадки, коли жінкам доводиться виборювати можливість потрапити на поле бою на рівні з військовими чоловіками. Багатьом це вдається не з першого разу, а у деякі підрозділи жінкам мобілізуватися взагалі не вдається. Про це розповідає морська піхотинка і військова медикня Ярина Черногуз в ефірі Радіо Свобода (проект “Свобода. Ранок”) [1].

Аналіз вищезазначених проблем виявив, що сьогодні в рашистському полоні перебувають кілька сотень українських жінок-військовослужбовців. Україна російських жінок у полоні не утримує. Про це повідомили представники координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими Богдан Охріменко і Вікторія Цимбалюк, на брифінгу в суботу, 6 травня 2023 року, пише Укрінформ [5].

Зокрема, Б. Охрименко заявив: “У ворожих казематах перебуває кілька сотень українських жінок-військових. Координаційний штаб і всі органи державної влади працюють для того, щоб якомога швидше домогтися їх повернення”.

За інформацією В. Цимбалюк, Україна не утримує в полоні жінок-військовослужбовців ворожої армії, оскільки це прямо заборонено положеннями Женевської конвенції, які передбачають неутримання в полоні жінок-військових, і також вимагає цього від росії. “Російські жінки-військовослужбовці, які потрапили в полон, були репатрійовані. Цього ми вимагаємо і від російської сторони: повернути жінок полонених без умов і обмінів”, – заявила вона. До того ж вона зазначила, що українській владі точно відома кількість жі-

нок-військовослужбовців, які перебувають у полоні. А ось число жінок-цивільних, викрадених окупантами, не встановлено. У Координаційному центрі запевняють, що працюють над з'ясуванням цього числа і над поверненням українок додому [5].

Стосовно соціально-психологічних та гендерних аспектів перебування в полоні, ознайомимось з інформацією, що озвучили деякі захисниці, які пройшли це пекло. Зокрема, військова медикиня з Рівненщини Мар'яна Мамонова потрапила в російський полон під час бойових дій в Маріуполі. Медикиня перебувала у полоні з березня по вересень 2022 року. У Маріуполі Мар'яна дізналася, що вагітна. У полоні виносила дитину. Рідні дівчини розповідали, що були дні, коли вона за цілий день з'їдала лише два яблука [2].

Після повернення з полону сама медикиня зазначила: “Я боялася полону найбільше в житті. Мені не надавали майже ніякої медичної допомоги, навіть попри те, що я була вагітною. Лише на сьомому місяці в колонію, де мене утримували, приїхав лікар. У мене були настільки сильні набряки, що я не могла рухатися, і просила дівчат підіймати мені ноги.

Огляд проводили в камері й сказали, що мені нічого не бракує. Але потім начальник колонії таки витиснув із себе: “Вона має такий страшний вигляд, зробіть щось з нею”. Так мене забрали в Донецьку лікарню. У Донецьку мені зробили ультразвукову діагностику, і уся допомога на ній закінчилася. На восьмому місяці вагітності, 23 серпня, мене забрали в лікарню, де я мала б народжувати. Запам'ятала цей день, бо думала, що мене обмінюють.

У лікарні до мене ставилися з осторогою, бо думали, що я кримінально засуджена. Але, як виявилось, краще бути кримінально засудженою, ніж “укропкою” і українською військовою. Спочатку було дуже складно, термін мені не дозволяв показувати своє “Я”, бо виходу у мене більше не було, крім як залишатися там. Але згодом у лікарні до мене почали стави-

лися краще і навіть давали більше їжі. Пригадую, я не могла наїстися, бо думала, що зараз заберуть, і більше не буде.

Коли я була в Оленівці, медичну допомогу нашим військовим надавали саме наші військові медики. Це був дуже великий плюс, тому що ніхто більше не лікуватиме українських військових з такою добротою, теплом і любов'ю. Коли до нас приходили російські лікарі, вони навіть двері не відчиняли. Відкривалася їхня “кормушка”, і кидалося у неї декілька талеток, на які зліталися усі.

До нас ставилися, як до собак. Не можна було до нас торкатися чи підходити. Зазвичай у таких умовах вилазять усі хронічні хвороби, й у кожного вони різні. Медичних препаратів постійно не вистачало. А коли наші ліки закінчилися, нас уже зовсім не було чим лікувати.

Після полону я зрозуміла, що людину, яка це пережила, потрібно просто прийняти такою, як вона є. Вона така ж, як і усі інші. Просто зі своїм тяжким життєвим досвідом, з яким вона пройде усе життя. Не варто акцентувати увагу на тому, хто де був і що робив. Не кожен хоче про це говорити. Треба кілька місяців, щоб людина зрозуміла, що з нею відбулося, та усвідомила цей досвід” [2].

Мар'яну Мамонову та ще понад 200 українських військових, які боронили Маріуполь, обміняли на колишнього нардепа від партії “ОПЗЖ” Віктора Медведчука, якого обвинувачують у державній зраді, і ще кількох російських військових. Мар'яну звільнили 21 вересня, а через чотири дні вона народила дівчинку.

У контексті заявленої нами теми, заслуговує на увагу і досвід ресоціалізації після полону української поетеси, акторки та парамедикині-добровлиці Національної гвардії України Катерини Поліщук (відомої як “Пташка”), яка 31 березня 2024 року відзначила 23-річчя. Захисниця “Азовстали” увійшла до рейтингу “30 до 30: обличчя майбутнього” від Forbes [4]. Привертають увагу факти з життя військової.

Катерина народилася у селі Соснівці на Тернопільщині. Закінчила відділ співу мистецького фахового коледжу, працювала в київській мотошколі The Riders. Навесні 2021 року у Києві пройшла курси домедичної допомоги та вирушила надавати допомогу бійцям в зону бойових дій на Донеччину. Під час повномасштабної війни приїхала працювати до госпіталю в Маріуполі. Після того, як росіяни його знищили, “Пташка” потрапила на завод “Азовстал”.

Стала відома завдяки виконанню кількох українських патріотичних пісень (“Зродились ми великої години”, “Нам не страшний червоний гніт”, “Батько наш – Бандера”) в підвалах “Азовсталі”. Відео, де вона співає на “Азовсталі”, облетіло весь світ. 19 травня 2022 року Поліщук з іншими медиками та військовослужбовцями, виконуючи наказ президента В. Зеленського, вийшла з заводу, після чого всі оборонці “Азовсталі” потрапили у російський полон.

21 вересня відбувся обмін, і Катерина, як і вищезгадана Мар’яна Мамонова, повернулись додому, разом із 200 іншими військовослужбовцями. Поетеса нагороджена орденом “За мужність” III ступеня. Крім цього вона є почесним громадянином Тернополя і лауреатом конкурсу “Людина року – 2022” на Тернопільщині [4].

Вважаємо за потрібне також висвітлити досвід перебування в полоні та особливості ресоціалізації ще однієї жінки, на позивний “Грація” – Світлани Ворової, військовослужбовиці з полку “Азов”, захисниці “Азовсталі”, яка пройшла полон. Вона є мамою кавалера ордена “За мужність” Олександра Кутузакія “Кутуза”, на чю честь в Одесі названо вулицю. “Грація” звільнена з полону за обміном 10 квітня 2023 року [6].

Бункер “Азовсталі””, де перебувала Світлана, виходив останнім, – 20 травня 2022 року. Усіх обшукали, забрали якісь особисті речі і потім автобусами відправили до Оленівки. Жінок розмістили в дисциплінарному ізоляторі, так званому ДІЗО. У камері на шість місць спали 25–30 жінок одночас-

но. Там же, в камері, був туалет. “Грація” поділилась такими спогадами про умови полону.

– Було жахливо. Бруд, антисанітарія, нема води – тільки технічна, з “живністю”, тому воду треба було хоч якось відстояти, щоб можна було бодай вмитися. Каналізація постійно забивається, треба чистити.

Усі ці місяці в Оленівці – це життя поруч із туалетом у постійному смороді. Там неможливо було перебувати. А на кожному квадратному сантиметрі хтось спав. Віконце в нас було нагорі, під стелею. Щоб до нього добратися, треба було ставати на лавку. І те віконце – 40 на 50 сантиметрів. Виглядаєш у нього – бачиш шматочок неба, і трохи відволікаєшся від цього жахливого запаху, від бруду, цвілі, вертухаїв, знущань. Ненадовго, – згадує “Грація”. Вона була однією з найстарших у камері, інші дівчата практично всі – значно молодші. Тож жінка відчувала свою відповідальність за них.

Після Оленівки її разом з іншими полоненими перевели у в’язницю в російському Таганрозі, де умови були трохи кращими: матраци не гнили, а в камері розміщувалися по двоє-трьох жінок. І знову – допити й намагання вірити у звільнення [6].

– Ми розділили обов’язки. Я мила підлогу. Мили ми там усе постійно, бо неможливо було знаходитися в тому бруді. І, чесно кажучи, це прибирання трохи допомагало зібратися до купи. Як наче ти маєш якусь роботу, маєш її виконувати, несеш відповідальність. Для мене, як ви розумієте, це важливо, – згадує жінка.

У полоні, як не дивно це прозвучить, дівчата багато сміялися. Жартували з усього: наприклад, дали імена двом павукам, які з’являлися у камері. Назвали їх іменами вертухаїв – Юрій і Кирил. Вони дуже жорстокі були, хлопців били нещадно. Садисти, просто садисти. І от ми назвали павучків їхніми іменами і потім жартували над ними. Так було легше. Взагалі в камері життя сприймається зовсім інакше. Після поло-

ну у мене багато чого змінилося в ставленні до життя. Тепер я сприймаю цю ялинку, ці дерева, ці гілки, цих пташок геть по-іншому. Тому що, сидючи в камері і дивлячись, як пташка прилітає до ґрат, ти намагаєшся оце гарне впіймати всім своїм серцем, запам'ятати, відзначити для себе. Усі відчуття дуже загострюються.

На свободі я б і не звернула уваги раніше на ту пташку, а в камері вона – ціла подія. І ти вже думаєш: “Пташка – це знак. Вона на волі. Значить, і ми скоро будемо”. Раніше я б над таким посміялася, а тепер – ось так. Мишки у нас бігали по камері. Ми їм іноді якісь крихти залишали на підлозі. Після відбою не можна рухатися, треба рівно лежати. То ми лежали і слухали: чи прийдуть мишки повечеряти? Приходили. І для нас це – ціла історія, вдень мало не казки про тих мишок придумували.

Приходить, наприклад, у камеру вертухай, скидає всі постелі на підлогу і каже: “Щось у вас брудно”, Ну ясно, поки його не було, було чисто. Береш і заново все прибираєш. Але у мене підлога вічно була помита із самого ранку, тому постіль не бруднилася, коли вони її скидали. Це в них типу розвага така. За найменшу провину – хоча які в нас могли бути провини? – карали нещадно. Примушували відтискатися від підлоги по 50 разів, присідати до тисячі разів. І це при тому харчуванні, яке в нас було. Не зробиш – буде гірше. А найбільше нам дошкуляли жінки-наглядачки. Так били нас постійно по ногах, що в нас у всіх гомілки та щиколотки були чорні від синців. Чому так? Що в них у головах було? Якась така незрозуміла злість, агресія.

Тож нам лишалися наші розмови, підтримка, жарти. Ми були дуже дружні. Мені не соромно за жодну “азовку” – це просто героїчні дівчата всі. Треба було не лише витримати всі ці знущання, не лише не втратити віру, а й поводитися гідно. І вони всі були такими – гідними “Азову”. Знайте про це [6].

Під час допитів Світлана була дивовижею для слідчих ФСБ. Їх дивувало все: що одеситка, у якої дорослі діти, пішла

в “Азов”. Що наші жінки воюють. Що цих жінок неможливо зламати. Вона згадує, як слідчі в тюрмі намагалися пропагувати російську ідеологію, але нічого не могли вдіяти. Говорили й про те, нібито Одесу вже давно окупували війська рф. В умовах повної відсутності новин, певно, думали, що полонені повірять. Але це був не той випадок.

– Каже мені одного разу, мовляв, “Одеса наша”. Я відповідаю: так коли ж це ви встигли, якщо в травні ви там і близько не були? А слідчий у шоці на мене зиркає – мовляв, звідки я знаю? А в нас на “Азовсталі” телефонного зв’язку не було, але інтернет (від “старлінків”) був, ми новини дивилися. Тому ми могли час від часу дізнатися, що відбувається в Україні, записати коротенькі відео своїм рідним. Ну ось так, “номер” з (нібито окупованою) Одесою у тюремників не пройшов. Кажу їм: коли буде ваша, тоді й поговоримо.

Але, звісно, це зараз так бадьоро звучить. Насправді треба було бути обережним, не злити їх дуже, бо могло погано закінчитися, і не лише для мене, а й для всіх дівчат. Закидали нам багато, звісно. Нібито ми вбивали донецьких дітей. Я парирувала: а хто дав зброю на Донбас? Їм не було що відповісти.

Деякі слідчі були такі, що їм все одно, що я кажу – вони самі відповідали на свої запитання. Я таким казала: “Можна, я піду вже в камеру, а ви самі собі все напишете і підпишете?”. А були такі, що слухали, – згадує Світлана.

Один слідчий був уже немолодий, сивий. З ним ще один – навпаки, зовсім юний. І той, молодий, так мене слухав, мало рота не відкрив. Я розказувала їм, що робиться в моїй країні. Як ми живемо. Апелювала до старшого, мовляв, він же пам’ятає ще СРСР – навіть в СРСР не було такої ненависті до інших народів, як зараз виховали в росіян. Кажу, ви прийшли до мене в дім і розказуєте, як мені жити?! Той молодий аж вуха нашорошив. Здається, я зламала його стереотипи про українців. І старший слухав-слухав і каже: “А ви – ушляя

жінціна”. Так, відповідаю, я з Одеси, і мені ніхто не має вказувати, як мені жити в себе вдома [6].

Світлана переконалася: вижити в полоні найбільше допомагає мета. У неї вона була проста – продовжити справу свого сина, бути корисною, повернутися до своїх дітей і онуків, боротися далі за Україну.

– Ми коли дивилися з віконечка на небо, то іноді вдавалося побачити захід сонця. І от ми дивимось – синє небо, золоте сонце – наш прапор. І ми казали одна одній: “Дивіться, навіть небо за нас. Це наше небо”. Розумієш? Це все дуже тримало... З’ясувалося, наскільки мало людині треба. Шматочок неба і пташка. Тепер я сприймаю життя інакше. Не кардинально інакше, але все ж з іншого ракурсу на нього дивлюся, – пояснює жінка, яка пройшла неволю.

На прощання “Грація” додає, що після звільнення з полону їй хочеться все забути і жити новим життям. Це – дуже важко. Ти повертаєшся сюди, але тебе тримає пам’ять про те, що наші ще в полоні. Розумієте? Ти вже намагаєшся те забути, але воно не забувається. Треба жити сьогодні й зараз. Я не планую майбутнє, я живу саме так – сьогодні і зараз. Тому що коли ми вийшли з “Азовсталі” в полон, то не знали, що буде з нами завтра. І я вчилася жити там сьогодні, але триматися за свою мету. Так роблю і зараз [6].

Заслуговує на увагу і військова з полку Національної гвардії України “Азов” Олеся Мельниченко, яка від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого воювала на “Азовсталі”, потім були вісім місяців російського полону – спочатку в Оленівці, згодом у Таганрозі. Лише наприкінці 2022 року за обміном полоненими дівчина повернулася в Україну. Кореспондент DW зустрівся з Олесею Мельниченко і поговорив з нею про пережите [7]. Зокрема, і про таке: “Яким був емоційний стан жінок, яких ви там бачили?”.

Експолонена зазначила, що жодного разу не було ані паніки, ані істерики. Ми підтримували одна одну, ми розмовля-

ли, сміялися, навіть співали пісні, було відчуття, що ти там не сама. Усе це якось нас дуже зблизило, на відміну від хлопців, ми там вже могли дозволити собі якісь жіночі емоції... Хоча, одного разу паніка була. Це коли стався теракт в сусідньому приміщенні, де через вибух загинули наші хлопці. Ми чули той вибух, чули як кричали поранені хлопці, чули як там щось горіло й гуло... Навіть у той момент ми намагалися не піддаватися істеричі, хоча не знали, що відбувається і свідомість мимоволі малювала найжахливіші картини. Ми трималися за руки, заспокоювали одна одну і ставало трохи легше [7].

До того ж, на окрему увагу заслуговують такі факти з життя Олесі та інших військовополонених жінок. Якщо в Оленівці наглядачами були чоловіки, нас там не били, не катували, а лише іноді ображали якимись негарними словами, то в Таганрогу наглядачі були жінки, й вони були набагато жорстокіші. Ми цілий час відчували моральний тиск, нас водили коридорами з високо піднятими руками й низько опущеною головою... Більше я не хочу нічого розповідати, щоби не нашкودити моїм посестрам, які ще лишаються в полоні [7].

До всіх з “Азову” завжди було дуже підозріле ставлення і з боку наглядачів, і з боку офіцерів, які нас допитували. Ми були для них наче якісь бабайки, якими лякають дітей. На допитах намагалися домогтись зізнання, що вони були снайперами. Чомусь саме їх дуже старанно шукали серед жінок. Вони ніяк не могли повірити, що в “Азові” жінок в принципі не брали на бойові посади. Доходило до смішного, коли допит перетворювався на спроби дізнатися обставини становлення полку “Азов”, хто був ініціатором його створення, хто були лідери. Таке враження, ніби їхньою метою було вивчення історії “Азову”. Вони ще цілий час роздивлялися татуювання наших людей, шукали свастики. А коли не знаходили, називали свастиками будь-які татуйовані слов’янські симво-

ли. Мені здалося, що вони були дуже здивовані, що ми виглядаємо і поводимося як звичайні люди.

Щоправда, я з величезним полегшенням зняла ту зелену тюремну робу. Тепер ще довго не зможу носити нічого зеленого. Найгірше там тим жінкам, які мають 45 і більше років. Вони мають хронічні хвороби. У полоні залишається і моя поестра, яку дома чекає шестирічний син, а її чоловік загинув на “Азовсталі” [7].

На питання “Наскільки травматичним стало перебування в полоні для вашої психіки?” Олеся відповіла: “Іноді я там думала, що краще було б загинути на Азовсталі, ніж пережити це пекло полону. Я справді боюся знову потрапити в полон. Але доля дала мені великий шанс – я вижила під бомбуваннями, пережила полон і можу жити далі. І тепер найбільше я боюся цей шанс змарнувати” [7].

Щодо ресоціалізації після звільнення з полону, заслуговує на увагу відповідь військової на питання “Чим ви хочете займатися надалі?” Отже, “Я парамедик, маю величезний й унікальний досвід з тактичної медицини. Тому хочу повернутися на службу, застосовувати й передавати цей досвід іншим. І ще, як людина, що має вищу психологічну освіту, я вважаю, що наших бійців, особливо в “Азові”, дуже добре готують до участі в боях, навчають стійкості, незламності, але не вчать, як себе поводити в полоні... Взагалі, перед повномасштабною я вже думала про звільнення з війська, хотіла відкрити кафе, пекти солодоші, приділяти більше уваги дитині й жити повноцінним родинним життям. А тепер розумію, що з цими мріями доведеться зачекати. До самої перемоги – я буду в армії” [7].

Ось такі вони – українки захисниці, які пройшли випробування полоном. Хоча жінки-військові, за дослідженнями Інституту масової інформації, надають лише 17 % коментарів для ЗМІ [1]. Перспективами подальших досліджень ресоціалізації захисниць і не тільки їх, вбачаємо в ознайомленні

фахівців з досвідом протистояння психоемоційним травмам та способами домагання майбутньої самореалізації.

Список використаних джерел

1. Високолян О. Жінки на війні: як долати “скляну стелю”. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zhinky-na-viyni-hendernarivnist/32853881.html> (дата звернення: 20.04.2024).

2. “Вони не вважають тебе за людину”. Історії жінок, які пережили російський полон. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/07/18/255383/> (дата звернення: 15.04.2024).

3. **Жінки в армії.** URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/genderna-sytuatsiya-v-ukraini-voennoho-chasu/32696907.html> (дата звернення: 30.04.2024).

4. Катерина “Пташка” відзначає 23-річчя: фото захисниці “Азовстали” 16. URL: https://gazeta.ua/articles/celebrities/_katerinaptashka-vidznachaye-23richchya-foto-zahisnici-azovstali/1176480 (дата звернення: 14.04.2024).

5. Кобзар Ю. Стало відомо, скільки жінок-військових перебувають в українському та російському полоні. URL: <https://www.unian.ua/war/stalo-vidomo-skilki-zhinok-viyskovih-perebuvayut-v-ukrajinskomu-ta-rosiyskomu-poloni-12246492.html> (дата звернення: 19.04.2024)

6. Пташка в небі. Історія одеситки Світлани Ворової, захисниці “Азовстали”, яка повернулася з полону, щоб продовжити справу загиблого на війні сина – захищати Україну в “Азові”. URL: <https://novynarnia.com/2024/03/28/svorova/> (дата звернення: 20.04.2024).

7. Савицький О. Українка про полон: Жінки-наглядачі були набагато жорсткіші. URL: <https://www.dw.com/uk/ukrainka-pro-rosijskij-polon-zinkinagladaci-buli-nabagato-zorstkisi/a-64701786> (дата звернення: 20.04.2024).

*Прийняття рішень щодо захисту прав дітей
під час вирішення збройних конфліктів*
Любов ТИМОФІВ 65

*Вплив материнства та батьківства
на рівність чоловіків та жінок у просуванні по службі
у секторі безпеки і оборони*
Валерія ДУКА 69

*Реалізація гендерної політики Національною
академією Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького в контексті співпраці
з громадською організацією “Тепло рідних сердець”:
гендерна просвіта – складова стратегії досягнення
гендерної рівності в секторі безпеки і оборони*
Леся СТЕБЛЮ 75

*Особливості ресоціалізації українських захисниць
після повернення з рашистського полону*
Віктор СІТКАР, Степан СІТКАР 80

*Упровадження гендерної рівності
у Збройних Силах України за стандартами НАТО*
Юлія РОЗУМОВСЬКА..... 92

*Гендерна політика і організація діяльності
інженерно-технічних підрозділів Державної
прикордонної служби України*
Христина ПИЩАК..... 97

ТЕЗИ

Лідерство українських жінок під час війни
Юлія БАБІЙ 102

*The role of women in armed conflict resolution:
from policy to practice*
Hanna BANRUI, Anastasia KINDZERSKA 105